

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 342.9

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2024-6-5

Бережна Катерина Вікторівна,

доктор юридичних наук, професор,

завідувачка кафедри європейського та міжнародного права

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ORCID ID: 0000-0002-8250-3562

ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПРОЦЕДУРУ САНАЦІЇ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У науковій статті аналізується вплив адміністративно-правового регулювання на ефективність процедури санації неплатоспроможних підприємств. Санація розглядається як комплекс заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності підприємств і задоволення вимог кредиторів. Вивчено ключові аспекти, що визначають успішність санаційного процесу, включаючи планування реструктуризації, управлінські рішення та правовий супровід. Автор робить визначення санації як системи заходів, що включає як організаційні, так і фінансові аспекти. Акцентовано увагу на тому, що план санації є центральним документом, який регулює всі дії в рамках процесу санації і детально описує заходи, спрямовані на відновлення функціональної спроможності підприємства. Вивчено міжнародний досвід, де реструктуризація є постійним процесом, який сприяє адаптації підприємств до змінюваних ринкових умов і підвищенню їх конкурентоспроможності. Описано, як адміністративно-правове регулювання забезпечує реалізацію реструктуризації через організаційні, фінансові та правові заходи. У статті також розглядається процес управління трудовими відносинами в умовах санації. Зокрема, аналізуються вимоги щодо консультацій з профспілками та соціального забезпечення працівників, що звільняються в процесі санації. Стаття також торкається важливості адаптації до змінюваних ринкових умов, які потребують гнучкого підходу до санації і реструктуризації. Окремо зазначено, що реалізація плану санації повинна бути спрямована на досягнення реальних результатів, що включає зміну управлінських і фінансових структур підприємства. На завершення, стаття підкреслює важливість розвитку інститутів підтримки реалізації планів санації, що включає навчання і підтримку керуючих санацією, а також забезпечення соціальної стабільності та захисту інтересів усіх сторін, залучених у процес санації.

Ключові слова: санація, банкрутство, адміністративно-правове регулювання, відновлення платоспроможності, процедура банкрутства, правонаступництво.

Berezhna K. V. The impact of administrative and legal regulation on the rehabilitation procedure of insolvent enterprises

The article analyzes the impact of administrative and legal regulation on the effectiveness of the rehabilitation procedure for insolvent enterprises. Rehabilitation is considered as a set of measures aimed at restoring the solvency of enterprises and satisfying creditors' claims. The author studies the key aspects that determine the success of the rehabilitation process, including restructuring planning, management decisions and legal support. The author defines rehabilitation as a system of measures that includes both organizational and financial aspects. The author emphasizes that the rehabilitation plan is the central document that regulates all actions within the rehabilitation process and describes in detail the measures aimed at restoring the functional capacity of the enterprise. The author studies international experience, where restructuring is an ongoing process that helps enterprises to adapt to changing market conditions and increase their competitiveness. The author describes how administrative and legal regulation ensures the implementation of restructuring through organizational, financial and legal measures. The article also examines the process of managing labor relations in the context of reorganization. In particular, the author analyzes the requirements for consultations with trade unions and social security of employees dismissed in the course of reorganization. The article also touches upon the importance of adapting to changing market conditions that require a flexible approach to rehabilitation and restructuring. The author emphasizes that the implementation of the rehabilitation plan should be aimed at achieving real results, including changes in the management and financial structures of the enterprise. Finally, the article emphasizes the importance of developing institutions to support the implementation of rehabilitation plans, including training and support for rehabilitation managers, as well as ensuring social stability and protecting the interests of all parties involved in the rehabilitation process.

Key words: rehabilitation, bankruptcy, administrative and legal regulation, restoration of solvency, bankruptcy procedure, succession.

Постановка проблеми. Процедура санації неплатоспроможних підприємств є складним і багатогранним процесом, який передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на відновлення їх фінансової стабільності та задоволення вимог кредиторів. В умовах сучасної економіки ефективність санації значною мірою залежить від адміністративно-правового регулювання, яке визначає правові рамки та механізми реалізації санаційних заходів. Основні проблеми, які потребують наукового аналізу, включають наявність прогалин і суперечностей у законодавстві, яке регулює процедуру санації, може ускладнювати реалізацію ефективних санаційних планів. Законодавчі та нормативні акти часто змінюються, що створює невизначеність у правовому середовищі і впливає на результативність санації. Ефективність санації безпосередньо залежить від управлінських рішень, які приймаються в процесі санації. Недостатня кваліфікація керуючих санацією або невірний вибір стратегії можуть знижувати шанси на успішне відновлення підприємства. Потреба в удосконаленні процедур збільшення статутного капіталу і продажу активів, включаючи їх юридичне оформлення та адміністративне супроводження, є актуальною для підвищення ефективності санаційного процесу. Таким чином, проблема полягає в потребі вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедури санації неплатоспроможних підприємств, щоб забезпечити її ефективність, підвищити шанси на успішне відновлення підприємств, забезпечити соціальну стабільність та оптимізувати вплив на ринок і конкуренцію. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, який включає перегляд законодавства, удосконалення управлінських практик, і врахування соціальних та економічних аспектів процесу санації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження у сфері санації неплатоспроможних підприємств показують, що адміністративно-правове регулювання має значний вплив на ефективність цих процедур. Видатні українські вчені, такі як Ю.В. Чорна, І.А. Бутирська, Я.О. Левшина, Б. В. Яринка та інші акцентують увагу на тому, що внесені зміни до законодавства про банкрутство та санацію в Україні, включаючи Кодекс України з процедур банкрутства, значно вплинули на адміністративні аспекти санації. Однак, не всі аспекти цих змін було детально досліджено у практиці. Вивчення конкретних випадків санації показує, що існує різниця між теоретичними моделями регулювання та їх реалізацією на практиці. Часто виникають труднощі у виконанні адміністративних вимог, що ускладнює процедуру санації. Тому пропонуються нові адміністративні механізми для покращення процесу санації, включаючи електронний документообіг та модернізацію контролю за виконанням планів санації.

Метою статті є аналіз впливу адміністративно-правового регулювання на процедуру санації неплатоспроможних підприємств. Зокрема, стаття має на меті: вивчити основні адміністративно-правові норми, що регулюють процес санації, оцінити ефективність адміністративно-правових механізмів у контексті реальних кейсів санації, визначити проблеми та перешкоди, що виникають у зв'язку з адміністративно-правовим регулюванням, запропонувати рекомендації для вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедури санації.

Виклад основного матеріалу. Процедура санації неплатоспроможних підприємств є важливим інструментом для відновлення фінансової стабільності компаній, які опинилися на межі банкрутства. Адміністративно-правове регулювання відіграє ключову роль у визначенні механізмів та умов проведення санації. Однак, існують численні проблеми, пов'язані з недостатньо чітким або суперечливим регулюванням, що може негативно впливати на ефективність процедури. Потрібно дослідити, як чинне адміністративно-правове законодавство впливає на процес санації, які є його переваги та недоліки, і як можна поліпшити існуючі механізми.

Санація охоплює різні аспекти – від економічних і юридичних до організаційних і соціальних, що робить її предметом комплексного аналізу. Основною метою є не лише відновлення платоспроможності, але й підтримання конкурентоспроможності підприємства через глибокі структурні і фінансові реформи. Санація як юридичний процес передбачає певний набір заходів, які реалізуються у рамках процедури банкрутства для уникнення ліквідації підприємства та забезпечення задоволення кредиторських вимог.

Санація є факультативною процедурою, що застосовується після введення розпорядження майном боржника. Вона розпочинається після затвердження плану санації кредиторами та подання відповідного клопотання до господарського суду. Унікальність процедури санації полягає в тому, що її тривалість не визначена законодавчо, а встановлюється на основі плану санації. Продовження строку процедури можливе за рішенням господарського суду, за умови внесення змін до плану санації, при цьому законодавство не визначає чітких обмежень щодо тривалості цього процесу.

Важливим є висновок одного з апеляційних судів, який зазначає, що новелою Кодексу України з процедур банкрутства [4] є відсутність жорстких часових меж для процедури санації. Це скасування раніше встановлених обмежень тривалості санації, що діяли протягом одного року, має на меті досягнення основної мети санації – відновлення платоспроможності боржника [1, с. 153]. Однак відсутність чітко визначених часових рамок може призвести до нескінченності процедури, що негативно вплине як на кредиторів з меншістю в комітеті кредиторів, так і на боржників, для яких ліквідаційна процедура може бути більш вигідною.

Верховний Суд підкреслює, що процедура банкрутства служить як публічним, так і приватним інтересам. Публічний інтерес полягає в запобіганні фіктивному банкрутству та уникненні доведення боржника до банкрутства, тоді як приватний інтерес охоплює задоволення вимог кредиторів, відновлення платоспроможності боржника або його ліквідацію з метою погашення боргів.

Згідно з позицією апеляційного господарського суду, кінцевою метою провадження у справі про банкрутство є відновлення платоспроможності боржника і відновлення його господарської діяльності, а також забезпечення прав кредиторів на задоволення їхніх вимог. Вирішення питання про внесення змін до плану санації та продовження строку санації повинно враховувати конкретні обставини справи та можливості фінансового оздоровлення боржника [2, с. 152].

Процедура санації поділяється на два види: досудову та судову. Досудова санація має на меті запобігання банкрутству підприємства до відкриття справи про банкрутство, тоді як судова санація в рамках провадження у справі про банкрутство спрямована також на задоволення вимог кредиторів. Відповідно до наукових джерел, термін «санація» може тлумачитися в широкому сенсі як сукупність заходів для ліквідації проблем у діяльності підприємства, або в вузькому сенсі як заходи для запобігання ліквідації і банкрутства підприємства.

При введенні судової процедури санації члени виконавчого органу боржника звільняються з посад, а управління переходить до арбітражного керуючого. Повноваження органів управління боржника зупиняються, за винятком повноважень, передбачених планом санації. Керуючий санацією має право знімати арешти з майна боржника або накладати нові обмеження, що не суперечать плану санації та інтересам кредиторів. Після завершення процедури санації або у разі невиконання плану санації господарський суд може визнати боржника банкрутом і перейти до ліквідаційної процедури.

Керуючий санацією несе ряд специфічних обов'язків, які включають [3, с. 221]:

1. Повідомлення державних органів: Керуючий зобов'язаний інформувати орган, уповноважений управляти державним майном, про реалізацію плану санації у випадках, коли боржник є державним підприємством або господарським товариством з державною часткою у статутному капіталі понад 50%.

2. Оповіщення про свою діяльність: У десятиденний термін після постановлення господарським судом ухвали про призначення, керуючий має повідомити орган, уповноважений управляти державним майном, про своє призначення, завершення виконання плану санації та звільнення від обов'язків.

3. Управлінські функції: Керуючий приймає на господарське відання майно боржника, відкриває спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами, забезпечує ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності боржника.

4. Виконання фінансових заходів: Здійснює заходи по стягненню дебіторської заборгованості і боргів з осіб, які несуть субсидіарну чи солідарну відповідальність, розглядає вимоги кредиторів і надає господарському суду інформацію про виконання плану санації.

5. Звітність і комунікація: Щоквартально звітує перед комітетом кредиторів та судом, а також за 15 днів до закінчення строку процедури санації подає письмовий звіт та повідомляє кредиторів про час і місце зборів.

Керуючий також виконує інші повноваження, передбачені законодавством.

Хоча після введення процедури санації повноваження органів управління боржника зупиняються, Кодекс України з процедур банкрутства (КУЗПБ) наділяє їх певними обов'язками:

1. Передача документів: Протягом 15 днів після постановлення рішення про санацію органи управління повинні передати керуючому санацією всю бухгалтерську та іншу документацію, печатки, штампи, матеріальні цінності.

2. Непорушення повноважень. Необхідно утримуватись від обмеження повноважень керуючого щодо розпорядження майном боржника.

У випадку закриття провадження у справі про банкрутство колишні органи управління не відновлюють автоматично свої повноваження, а замість цього проводиться призначення нових управлінських органів відповідно до встановленого порядку.

Збори кредиторів мають право приймати рішення про схвалення плану санації та змін до нього. Кредитори поділяються на класи для голосування щодо плану санації, і також розглядають звіт керуючого санацією. Комітет кредиторів погоджує значні правочини, що укладаються керуючим санацією [5, с. 98].

Орган, уповноважений управляти державним майном, контролює план санації для державних підприємств або підприємств з державною часткою понад 50%.

Суд зазначає, що інші учасники справи про банкрутство є епізодичними учасниками, залученими до «мініпроваджень» щодо окремих спорів в межах основної справи про банкрутство [6, с. 44]. Це включає спори щодо визнання правочинів недійсними, вимоги до осіб, що несуть субсидіарну відповідальність, та скарги на дії ліквідатора чи виконавчих органів. Тільки учасники справи про банкрутство мають право оскаржити судові рішення, що дозволяє уникнути необгрунтованого втручання сторонніх осіб у процес банкрутства.

Санація є комплексом заходів, спрямованих на відновлення фінансово-господарського стану боржника та часткове або повне задоволення вимог кредиторів. Всі дії, що здійснюються в рамках санації, визначаються планом санації.

Основні напрямки санації включають:

1. Реструктуризація підприємства. У розвинених ринкових економіках реструктуризація є постійним процесом, який застосовується для оновлення бізнесу, адаптації до змінюваних умов ринку та підвищення конкурентоспроможності. Це частина динамічного адаптування до змінних ринкових умов.

2. Організаційні та фінансові заходи. Реструктуризація як частина санації передбачає проведення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових і технічних заходів для реорганізації підприємства. Це може включати поділ підприємства, зміну форми власності або управлінської структури, що сприяє фінансовому оздоровленню, підвищенню ефективності виробництва і задоволенню вимог кредиторів.

3. Трудові відносини. Якщо план санації передбачає скорочення штату, керуючий санацією зобов'язаний провести консультації з профспілками для мінімізації наслідків звільнень і забезпечення виплат вихідної допомоги з коштів боржника або продажу його майна.

4. Збільшення статутного капіталу. План санації може включати збільшення статутного капіталу боржника. Порядок такого збільшення, переважне право на придбання частки, розподіл часток і порядок оплати визначаються в плані санації.

5. Реалізація майна. Продаж майна боржника як єдиного майнового комплексу проводиться на аукціоні. Виручені кошти включаються до складу майнових активів боржника. Якщо ці кошти недостатні для задоволення вимог кредиторів, керуючий санацією має запропонувати зміни до плану санації.

6. правонаступництво. При продажу майна як єдиного майнового комплексу, покупець стає правонаступником боржника, що означає автоматичне переймання прав і обов'язків без необхідності переоформлення документів.

7. Формування нових господарських товариств. Відчуження майна може також відбуватися шляхом заміщення активів у новостворене господарське товариство, а частки в статутному капіталі цього товариства продаються на аукціоні. До формування органів управління нового товариства повноваження здійснює керуючий санацією.

Таким чином, санація охоплює широкий спектр заходів для фінансового відновлення підприємства, забезпечення прав кредиторів та адаптацію до ринкових умов.

Висновки. Санація є критично важливим механізмом для відновлення фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств. Її ефективність значною мірою залежить від чіткої регламентації адміністративно-правового процесу, який охоплює як організаційні, так і фінансові аспекти. Адміністративно-правове регулювання забезпечує системність у проведенні санації та підвищує ймовірність успішного відновлення платоспроможності підприємств. План санації є основним документом, який визначає заходи для відновлення підприємства. Адміністративно-правове регулювання передбачає детальне планування реструктуризації, включаючи реорганізацію, зміну форми власності та управлінської структури. Це забезпечує адаптацію підприємства до нових економічних умов та зменшує ризики, пов'язані з банкрутством. Адміністративно-правове регулювання підкреслює важливість проведення реструктуризації в рамках санації. Однак, важливо пам'ятати, що припинення трудових правовідносин не є кінцевою метою санації, а лише частковим заходом, спрямованим на відновлення платоспроможності. Консультації з профспілками і забезпечення соціальних виплат є критично важливими

для мінімізації соціальних наслідків. Збільшення статутного капіталу, а також продаж майна боржника є ключовими заходами для фінансового оздоровлення. Адміністративно-правове регулювання забезпечує прозорість і ефективність у проведенні аукціонів та інших форм продажу активів. При реалізації майна боржника як єдиного майнового комплексу, правонаступництво є важливою умовою для безперервності бізнесу. Законодавство забезпечує правонаступництво без необхідності переоформлення документів, що спрощує процес переходу прав і обов'язків до нових власників. Актуальність санації як частини адміністративно-правового регулювання в умовах швидко змінюваних ринкових умов є очевидною. Продовження застосування гнучких і динамічних підходів до реструктуризації та адаптації підприємств є необхідним для забезпечення їхньої конкурентоспроможності і фінансової стабільності.

Санація як процедура не тільки відновлює платоспроможність підприємств, але й має соціальні та економічні наслідки. Вона впливає на ринок праці, економічний клімат і довіру інвесторів. Важливо, щоб адміністративно-правове регулювання не лише ефективно забезпечувало механізми реструктуризації, але й включало заходи для підтримки соціальної стабільності і зменшення негативного впливу на працівників і кредиторів.

Система адміністративно-правового регулювання повинна бути динамічною і адаптованою до змінюваних умов економічного середовища, забезпечуючи баланс між вимогами ефективного відновлення підприємств і захистом інтересів кредиторів і працівників. Важливим є також розвиток інститутів, які підтримують реалізацію планів санації, включаючи навчання і підтримку керуючих санацією, що сприятиме успішному проходженню процедур банкрутства і санації.

Література

1. Бабенко Е. В. Доктрина захисту трудових прав працівників при припиненні трудових правовідносин : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 305 с.
2. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 152–153.
3. Кальченко О. Санація як спосіб запобігання банкрутству підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 1 (21). С. 220–222.
4. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.
5. Пантелеєв В. П., Предко І. Ю., Тігаренко Г. Б. Обліково-контрольне забезпечення реструктуризації підприємств: теорія, організація та методика : монографія / за заг. ред. В. П. Пантелеєва. Київ : ТОВ «АвгустТрейд», 2021. 201 с.
6. Пригуза П. Д., Довгань А. П., Катречко Д. В. Умисне банкрутство: теорія і практика субсидіарної відповідальності : науково-практичний посібник / за заг. ред. П. Д. Пригузи. Херсон, 2020. 83 с.

References

1. Babenko, E.V. (2019). *Doktryna zakhystu trudovykh prav pratsivnykiv pry pryypynenni trudovykh pravovidnosyn* [The doctrine of protection of labor rights of employees upon termination of employment]. Doctor's thesis. Kyiv, 305 p. [in Ukrainian].
2. Hobela, V.V., Zhyvko, Z.B., Les'kiv, H.Z., & Mel'nyk, S. I (2022). *Upravlinnya kryzovymy sytuatsiyamy* [Management of crisis situations]: navchal'nyy posibnyk – tutorial. Lviv: L'vivs'kyu derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav, 152–153 p. [in Ukrainian].
3. Kal'chenko, O. (2020). *Sanatsiya yak sposib zapobihannya bankrut-stvu pidpryyemstv* [Sanitation as a way to prevent bankruptcy of enterprises]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya – Problems and prospects of economics and management*. № 1 (21), 220–222 p. [in Ukrainian].
4. Kodeks Ukrayiny z protsedur bankrut-stva: Zakon Ukrayiny vid 18 zhovtynya 2018 roku № 2597-VIII [Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures: Law of Ukraine dated October 18, 2018 No. 2597-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> [in Ukrainian].
5. Panteleyev, V.P., Predko, I.YU., & Titarenko, H.B. (2021). *Oblikovo-kontrol'ne zabezpechennya restrukturyzatsiyi pidpryyemstv: teoriya, orhanizatsiya ta metodyka* [Accounting and control support for enterprise restructuring: theory, organization and methodology]: monohrafiya [monograph]. Kyiv: TOV «AvhustTreyd», 201 p. [in Ukrainian].
6. Pryhuza, P.D., Dovhan', A.P., & Katrechko, D.V. (2020). *Umysne bankrut-stvo: teoriya i praktyka subsydiarnoyi vidpovidal'nosti* [Intentional bankruptcy: theory and practice of subsidiary liability]: naukovo-praktychnyy posibnyk [scientific and practical manual]. Kherson, 83 p. [in Ukrainian].